

ALIM SATIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Alım Satım Amacı

1. Pozisyonların/portföylerin alım satım amacıyla tutulduklarının kabul edilebilmesi için;

a) Pozisyon/araç veya portföylere ilişkin üst yönetim tarafından onaylanan, beklenen elde tutma süresini de içeren, yazılı bir alım satım stratejisinin mevcut olması,

b) Pozisyonun aktif olarak yönetilmesine ilişkin olarak aşağıdaki hususları içeren, açıkça tanımlanmış politika ve uygulama usullerinin bulunması,

i) Pozisyon alımının alım-satım masasında gerçekleştirilmesi,

ii) Pozisyon limitlerinin belirlenmesi ve uygunluğunun izlenmesi,

iii) İlgili personele, pozisyon alma konusunda, onaylanmış stratejiye göre ve kararlaştırılan limitler dâhilinde serbestlik tanınması,

iv) Pozisyonların, bankanın risk yönetim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak üst yönetime raporlanması,

v) Pozisyonların, piyasa bilgi kaynakları çerçevesinde aktif bir şekilde izlenmesi ve pozisyonun ve bileşenlerinin, piyasa girdilerinin mevcut olup olmaması ve bu girdilerin kalitesi, piyasadaki işlem hacmi ve alım satım konusu pozisyonların sayısı ve büyüklüğü hakkındaki değerlendirmeler de dahil, alınıp satılabilirliğinin ya da riskten korunmaya konu olma yeterliliğinin değerlendirilmesi.

c) Alım satım hesaplarındaki durağan pozisyonlar ve işlem hacminin izlenmesi de dâhil, bankanın pozisyonunun alım satım stratejisine uyumu bakımından izlenmesi için açıkça tanımlanmış politika ve uygulama usullerinin mevcut olması.

İKİNCİ BÖLÜM

Sistem ve Kontroller

1. Bankalar, değerlemeye ilişkin tahminlerin ihtiyatlı ve güvenilir olmasını teminen, yeterli sistemler ile kontrol süreçlerini kurmak ve işletmekle yükümlüdür.

2. Sistem ve kontrol süreçleri, asgari aşağıda belirtilen unsurları içerir;

a) Değerleme sürecine ilişkin, değerlemede görev alanların açıkça tanımlanmış görev ve sorumluluklarını da kapsayacak biçimde, değerlemenin tespitinde kullanılan piyasa bilgi kaynakları ile bunların uygunluğuna ilişkin değerlendirmeleri, gözlenemeyen ancak bankanın piyasa katılımcılarının pozisyonu fiyatlandırmada kullandıkları girdilere ilişkin varsayımlarını yansıtan girdilerin kullanımı hakkında açıklamaları, bağımsız değerlemelerin sıklığını,

kapanış fiyatlarının zamanlamasını, değerlemelerin ayarlanmasına ilişkin süreçleri, ay sonları ve gerektiğinde yapılacak olan teyit süreçlerini içeren yazılı politika ve uygulama usulleri,

b) Değerlemeden sorumlu birim için, ön ofisten bağımsız ve açıkça belirlenmiş bir raporlama sistemi.

Raporlama, nihai olarak ilgili yönetim kurulu üyesine yapılır.

İhtiyatlı Değerleme Yöntemleri:

3. Bankalar, mümkün olduğunca pozisyonlarını gerçeğe uygun değeri ile değerler. Gerçeğe uygun değeri ile değerlendirme, pozisyonların borsa fiyatları, ekran fiyatları veya çeşitli bağımsız araçlardan temin edilen diğer fiyat teklifleri gibi bağımsız kaynaklardan temin edilen kapanış fiyatları üzerinden asgari günlük olarak yapılan değerlendirilmez.

4. Belirli bir finansal araç açısından piyasa yapıcısı konumundaki bankaların ilgili pozisyonu alım ve satım teklifleri arasındaki bir değerden kapatabildiği durumlar haricinde, gerçeğe uygun değeri ile değerlendirme yapılırken, alım ve satım fiyatlarının daha ihtiyatlı olanı esas alınır.

5. Pozisyonların gerçeğe uygun değeri ile değerlemesi mümkün değilse, bankalar sermaye yükümlülüğünün belirlenmesinde pozisyonlarının/portföylerinin değerini ihtiyatlı bir şekilde model yoluyla belirlemelidir. Model yoluyla değerlendirme, bir piyasa girdisi referans alınarak, ekstrapolasyon yöntemi kullanılarak veya bir piyasa girdisi çerçevesinde hesaplama yapılarak değerlendirme yapılmasını ifade eder.

6. Pozisyonların model yoluyla değerlendirilmesinde aşağıdaki şartlar sağlanmalıdır:

a) Üst yönetim, alım satım hesaplarının ya da gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilen diğer pozisyonların model kapsamında değerlemeye tâbi tutulan kalemlerinin farkında olmalı ve bunun risk/performans raporlamasında neden olduğu belirsizliği dikkate almalıdır.

b) Piyasa girdileri, mümkün olduğu durumlarda, piyasa fiyatlarına uygun şekilde belirlenmeli ve değerlendirilen pozisyonlara ilişkin girdiler ve model parametreleri sıklıkla gözden geçirilmelidir.

c) Belirli finansal araçlar veya emtialar için mümkün olduğu sürece, uygulamada sıklıkla kullanılan fiyatlama yöntemleri kullanılmalıdır.

ç) Modelin banka tarafından geliştirilmiş olması halinde, model geliştirme sürecinden bağımsız ve yeterince uzman kişiler tarafından değerlendirilen ve test edilen uygun varsayımlara dayalı olarak oluşturulmalı, ön ofisten bağımsız bir birim tarafından geliştirilmeli veya onaylanmalı, varsayımların, yazılım uygulamalarının ve matematiksel hesaplamaların validasyonu da dâhil, bağımsız olarak test edilmeli.

d) Modelde yapılacak değişikliklere ilişkin yazılı kontrol süreçleri oluşturulmalı ve modelin bir kopyası saklanarak değerlemelerin kontrolünde periyodik olarak kullanılmalıdır.

e) Risk yönetimi birimi, kullanılan modellerin zayıf yönlerinin ve bunların değerlendirme sonuçları raporuna en iyi nasıl yansıtılabileceğinin farkında olmalıdır.

f) Model performansının değerlendirilmesi amacıyla, model periyodik olarak gözden geçirilmelidir (örneğin, varsayımların uygunluğunun devam edip etmediğinin değerlendirilmesi, risk faktörlerine karşı kâr ve zarar analizi, fiili kapanış değerlerinin model çıktılarıyla karşılaştırılması).

7. Gerçeğe uygun değeri ile ya da model yoluyla yapılan günlük değerlemenin yanı sıra, bağımsız fiyat doğrulaması da yapılmalıdır. Bağımsız fiyat doğrulaması, piyasa fiyatları veya model girdilerinin doğru ve bağımsız olup olmadıklarının düzenli olarak incelendiği bir süreçtir. Gerçeğe uygun değeri ile günlük değerlendirme alım satım işlemi yapan personel tarafından yapılabilir; ancak piyasa fiyatları ve model girdilerinin kontrol ve doğrulama işleminin alım satım işlemi yapan birimden bağımsız bir birim tarafından ve asgari ayda bir kere (ya da ilgili piyasanın/alım satım faaliyetinin yapısına bağlı olarak, daha sık) yapılması gerekir. Fiyatlara ilişkin bağımsız veri kaynaklarının mevcut olmaması ya da değerlemede kullanılan veri kaynaklarının daha fazla subjektif değerlendirmeler içermesi halinde, değerlendirme ayarlamaları gibi ihtiyatlı tedbirler uygulanabilir.

Değerleme ayarlamaları

8. Bankalarca değerlendirme ayarlamalarının dikkate alınmasına yönelik yöntemler tesis edilir ve uygulanır.

Genel Standartlar

9. Bankalar; kazanılmamış kredi faiz farkları, kapanış maliyetleri, operasyonel riskler, erken itfa, yatırım ve fonlama maliyetleri, gelecekteki idari giderler ve ilgili durumlarda model riskine ilişkin değerlendirme ayarlamalarını dikkate alır.

Likiditesi düşük pozisyonlara ilişkin standartlar

10. Likiditesi düşük pozisyonlar, piyasa koşulları ile pozisyonlardaki yoğunlaşmalar ve/veya durağan pozisyonlar gibi bankaya özgü durumlardan kaynaklanabilir.

11. Bankalar, likiditesi düşük pozisyonlara ilişkin olarak değerlendirme ayarlaması yapılması için uygulama usulleri geliştirir. Değerleme ayarlamaları, gerektiğinde bunların değerlerinde finansal raporlama amaçlı olarak yapılan değişikliklere ilave olacak ve pozisyonun likiditesinin düşüklüğünü yansıtacak şekilde yapılır. Geliştirilen uygulama usulleri çerçevesinde, bu pozisyonlar için değer ayarlaması gerekip gerekmediğini tespit etmek için çeşitli faktörler dikkate alınır. Bu faktörler, pozisyonlara ilişkin risklerden koruma sağlanması için gereken zamanı, alım ve satış fiyatları arasındaki marjların volatilitesi ve ortalamasını, piyasa kotasyonlarının mevcudiyeti (piyasa yapımcılarının sayısı ve kimliği) ile işlem hacminin piyasada volatilitenin yüksek olduğu dönemler dahil olmak üzere volatilitenin ortalamasını, piyasa yoğunlaşmalarını, pozisyonların yaşlandırılmasını, model kapsamında değerlemeden ne ölçüde yararlandığı ve diğer model risklerinin etkilerini içerir.

12. Üçüncü taraflarca yapılan değerlemelerin veya model yoluyla değerlemenin kullanımında, bankalarca bir değerlendirme ayarlaması yapılması gerekip gerekmediği değerlendirilir. Likiditesi düşük pozisyonlar için değerlendirme ayarlamasına gerek olup olmadığının değerlendirilmesi ve ayarlamaların uygunluğunun sürekli olarak gözden geçirilmesi gereklidir.

13. Bankalar, menkul kıymetleştirme pozisyonları ve n inci temerrüt olayına bağlı olarak ödeme şartının gerçekleştiği kredi türevleri dahil olmak üzere tüm karmaşık ürünlerle ilgili olarak, yanlış değerlendirme metodunun kullanılıyor olmasıyla ilgili model riski ile değerlendirme metodunda gözlenemeyen ve muhtemelen yanlış kalibrasyon parametrelerinin kullanılmasından kaynaklanan model riski için değer ayarlamaları gerekip gerekmediğini değerlendirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dâhilî Riskten Koruma

1. Dâhilî riskten koruma pozisyonu, alım satım hesapları dışındaki bir pozisyon veya pozisyon grubunun risk bileşenlerini önemli oranda veya tamamen netleştiren bir pozisyonudur. Dâhilî riskten koruma işleminden kaynaklanan pozisyonlar, alım satım amacıyla tutulmaları ve alım satım amacı ve ihtiyatlı değerlendirme hakkında Birinci ve İkinci Bölümlerde belirtilen genel kriterlere uymaları şartıyla, sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında alım satım hesaplarına dâhil edilebilirler. Bu uygulama aşağıdaki hükümlere uygun olmalıdır.

a) Dâhilî riskten koruma, temel amaç olarak sermaye yükümlülüklerinin azaltılmasına veya yükümlülüklerden kaçınılmasına yönelik yapılamaz.

b) Dâhilî riskten koruma uygun şekilde belgelendirilerek onay ve içsel denetim prosedürlerine tâbi tutulmalıdır.

c) Dâhilî işlemler piyasa koşullarında yapılmalıdır.

ç) Dâhilî riskten koruma işleminden kaynaklanan piyasa riski, alım satım hesapları içinde yetki limitleri dikkate alınarak yönetilmelidir.

d) Dâhilî işlemler dikkatli bir izlemeye tabi tutulmalı, bu izleme, yeterli prosedürlerle desteklenmelidir.

2. Birinci fıkrada belirtilen uygulamada, dâhilî riskten koruma işleminin alım satım hesapları dışındaki ayağına uygulanacak sermaye yükümlülüğüne ilişkin hükümler saklıdır.

3. Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine istisna olarak, bir bankanın alım satım hesapları dışında maruz kaldığı bir kredi riskine karşı alım satım hesaplarındaki kredi türevini kullanarak (bir dahili riskten koruma yaparak) koruma sağlaması halinde, alım satım hesapları haricindeki pozisyonlara ilişkin olarak Yönetmeliğin 7 nci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca belirlenecek kredi riski azaltım tekniklerine ilişkin usul ve esaslar çerçevesinde kredi türevleri için belirlenen ilave şartları taşıyan bir kredi türevinin dikkate alınabilir bir üçüncü taraftan sağlandığı durumlar hariç, alım satım hesapları haricindeki pozisyonlar, sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında riskten korumaya tâbi tutulmuş sayılmaz. Sermaye yükümlülüğü hesaplanmasında alım satım hesapları haricindeki bir pozisyon için üçüncü taraf korumasının dikkate alınma şartlarını taşıması halinde, dâhilî ve harici kredi türevi riskten koruma işlemi, alım satım hesaplarına dâhil edilmez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Alım Satım Hesaplarına Dâhil Etme Şartları

1. Bankalar, alım satımlarının yönetimi ile içsel risk yönetim kapasite ve uygulamalarını da dikkate almak suretiyle sermaye yükümlülüğünün hesaplanması kapsamında hangi pozisyonların alım satım hesaplarına dâhil edileceğine yönelik olarak açıkça tanımlanmış politika ve yöntemler oluşturmak zorundadır. Bunlardan alım satım hesaplarının kapsamı çerçevesindeki politika ve yöntemlere uyum durumu belgelendirilir ve periyodik olarak iç denetime tâbi tutulur. Alım satım hesaplarının yönetimine ilişkin politika ve yöntemler ise asgari olarak aşağıdaki hususları içerecek şekilde düzenlenir.

a) Sermaye yükümlülüğünün hesaplanması çerçevesinde, alım satım hesapları kapsamına giren faaliyetler,

b) Aktif ve likit nitelikteki iki yönlü bir piyasada günlük olarak gerçeğe uygun değeri ile değerlendirme işlemine tâbi tutulabilecek pozisyonun kapsamı,

c) Bankanın model yoluyla değerlemeye tabi tuttuğu pozisyonlar açısından;

i) Pozisyonun tespit edilebilecek tüm önemli risklerin kapsamı,

ii) Aktif ve likit nitelikteki iki yönlü bir piyasası bulunan araçlarla tüm önemli riskleri için riskten koruma sağlanabilecek pozisyonların kapsamı,

iii) Modelde kullanılan temel varsayımlar ve parametreler için türetilen güvenilir tahminler.

ç) Değerleme uygulamalarının doğruluğunun dışsal olarak istikrarlı bir şekilde teyit edilmesi gerekli olan pozisyonlar ile aynı kapsamda işleme tabi tutulabilecek pozisyonların kapsamı,

d) Yasal kısıtlamalar veya diğer operasyonel gereksinimler nedeniyle kısa dönemde tasfiye edilmesi ya da riskten korunma alınması gerekebilecek pozisyonların kapsamı,

e) Alım satım işlemleri çerçevesinde aktif bir şekilde yönetilmesi gerekli ya da yönetilebilecek pozisyonların kapsamı.

f) Alım satım hesapları ile diğer hesaplar arasında transferi yapılabilecek riskler ile pozisyonların kapsamı ve bu transferlere esas kriterler.

2. Alım satım hesaplarında tutulan, bankanın aktif piyasa yapıcısı durumunda bulunduğu ve % 10'luk sınırlamalar çerçevesinde sermayeden indirilen pozisyonlar, piyasa yapıcılığı konumu banka tarafından açıkça ortaya konulmak koşuluyla niteliğine göre borçlanma aracı veya hisse senedi olarak işleme tabi tutulabilir. Bu uygulamanın yapılabilmesi için bankanın özkaynak olarak dikkate alınabilir araçların alım satımına ilişkin yeterli sistem ve kontrollere sahip olması gereklidir.

3. Alım satım hesapları dışında yer alan vadeli alım satım konusu repo ve repo-benzeri araçların, tümünün aynı şekilde değerlendirilmesi şartıyla, sermaye yükümlülüğü

hesaplamalarında alım satım hesaplarına dâhil edilmeleri mümkündür. Bu amaçla, vadeli alım satım konusu repo ve repo-benzeri araçlar, alım satım hesaplarının edinim ve/veya elde tutulma amacını ve Birinci Bölümünde yer alan koşulları sağlayan ve her iki bacağı da alım satım hesaplarına dâhil edilebilir nitelikteki nakit veya menkul değerlere ilişkin işlemler olarak tanımlanır.